

MERAK

AȦ-

SÖZLE-

RI.

Eğitim Reformu Girişimi

ERG, ocuđun ve toplumun gelişimi için eğitimde yapısal dönüşüme nitelikli veri, yapıcı diyalog ve farklı görüşlerden ortak akıl oluşturarak katkı yapan bağımsız ve kar amacı gütmeyen bir girişimdir. Yapısal dönüşümün ana unsurları, eğitimde karar süreçlerinin veriye dayalı olması, paydaşların katılımıyla gerçekleşmesi, her çocuğun kaliteli eğitime erişiminin güvence altına alınmasıdır. 2003 yılında kurulan ERG, Türkiye'nin önde gelen vakıflarının bir arada desteklediği bir girişim olmasıyla Türkiye sivil toplumu için iyi bir örnek oluşturur.

KONFERANS DESTEKÇİLERİ

KURUMSAL DESTEKÇİLERİMİZ

Biz Türkiye’de yer ve koşullar ne olursa olsun, öğretmenlerin yaratıcılığıyla ortaya çıkmış iyi örnekler olduğuna inanan bir sivil toplum kuruluşuyuz. Her yıl düzenlediğimiz Eğitimde İyi Örnekler Konferansı’nda, uygulamalarıyla çocukların dünyasını değiştiren öğretmenlerin fikirlerini görünür kılıyor ve bunların okuldan okula, ilden ile yayılmasına olanak sağlıyoruz.

Sabancı Vakfı ve Sabancı Üniversitesi’nin desteğiyle düzenlediğimiz 16. Eğitimde İyi Örnekler Konferansı’nın teması “Merak Edenler”. Bu temayla merak duygusunun eğitimdeki önemini işlemek ve eğitime dair merakımızı birlikte büyütmek istedik. Ancak, merakın kültürümüzde ne kadar az yer bulabildiğini üzülerək fark ettik. Öyle ki Türkçede merakı destekleyen tek bir atasözüne rastlamadık.

Biz de bu boşluğu birlikte doldurmak için size, “Merak Edenler”e seslendik. Gelecek nesillere merakı destekleyen bir hafıza aktarabilmek için birlikte Türkiye’nin ilk Merak Atasözleri Kitabı’nı yazdık. Elinizdeki bu kitap; yazarlar, eğitimciler ve metin yazarlarından oluşan seçici kurul tarafından, binlerce “Merak Eden”in iletği atasözleri arasından seçilerek derlendi.

Çağrımızın yaygınlaşması için bizimle merak hikâyesini paylaşan Ali Ece, Banu Ertuğrul, Buket Uzuner, Canan, Canan Ergüder, Cemre Narin, Ekrem Kurt Apranti Eğitim Merkezi öğrencileri, Enver Arslan, Eypio, Feyza Akınerdem, Hasan Saltık, Mehmet Günay, Halis Karataş, Mustafa Seven ve Onur Ertuğrul’a; atasözlerinin seçim sürecinde desteğini esirgemeyen Ahmet Canbaz, Ali Göral, Bedia Ceylan Güzelce, Burcu Aktaş, Miray İşler, Necdet Neydim, Serkan Gülpınar ve Yavuz Ekinci’ye; kitabın önsözünü kaleme alan Tanıl Bora’ya; tüm süreçte özveriyle çalışan Lokal ekibine ve bu kitabın çocuklara ulaşmasında bize yardımcı olacak siz “Merak Edenler”e çok teşekkür ederiz.

Toplumda merak duygusunu birlikte uyandırmak dileğiyle...

Eğitim Reformu Girişimi

ÖNSÖZ

Sanırım 1960'lara kadar dilde yerleşikti, epeydir kullanılmıyor: "Meraklı bir hikâye, meraklı bir roman..." derlerdi. Burada meraklı, "merak eden" değil de "merak uyandırıcı" anlamında.

Kelimeler de işte o anlamda, meraklıdır.

Kelimelerin kökenini merak etmek, bereketli bir hayret kapısıdır. Ahmet Vefik Paşa'nın 1876'da hazırladığı Osmanlıca lügâtlarında merakın iki anlamı kaydedilmiş: 1) Kara sevdâ, melankoli, cinnet, 2) Arzu, heves, iptilâ, kaygı. Arapça "Marakk"tan, "Karnın veya kulağın en nazik ve duyarlı, yumuşak kısmı." anlamından geldiği tahmin ediliyor. Merak, rakka, yani "İncelme, incelik ve duyarlık gösterme" filinin mastarı oluyor; incelik gösterme, itina etme anlamındaki rikkat kelimesiyle kökteş. Merak ile rikkatin bu akrabalığına sıkı tutunalım.

İngilizce film izlerken muhakkak kulağınıza gelmiştir, "Merak ediyorum..." diye kaşlarını yaylandırırken, "I wonder..." diyorlar. Wonder fiili, sırasıyla şu anlamları karşılayabiliyor: düşünmek, hayran olmak, merak etmek, şaşmak, hayret etmek, şüphelenmek. Merakın çiçek dürbünü, bu kadar iyi 'temsil' edilebilir! Günlük dilde "wonder" ediliyor ama İngilizce ve Fransızcada merakın sahil 'teknik' karşılığı, curious'dur. Latince "Curiosus"tan geliyor: Özenilen, dert edilen, rikkat gösterilen demek. Arapçasıyla buluşuyor. Yine, rikkate, özene-itinaya tutunuyoruz!

İngilizce sözlük bilgisinde "Curious"un anlamı için dört kat çıkmış: 1) Araştırmacı, inceleyici olmak, 2) Sıradışı, tuhaf, 3) Özel bir maharet ve incelikle yapılmış, 4) Fazlasıyla mükemmel. Aşınmış üçüncü, dördüncü anlamların kıymetini bilelim.

Merakın Almancasını, tıpkı merak gibi ilham verici bulurum: Neugierig. Neu yeni demektir, "Gierig" aç, iştahlı, hırslı, yani hırsla yenilik isteyen, yeniyi iştahlı anlamına geliyor.

Kadim Yunan düşüncesi, merakı, bilgiğin ve felsefenin kapısı olarak kabul etmişti. Platon'un sözleriyle: "Merak, bilgiğin sahiden seven adamın tavrıdır, felsefenin başlangıcı da bundan başka bir şey değildir."

Günümüzde dünya çapında popüler eserleriyle bilinen Arjantinli yazar Alberto Manguel'in 2015'te yayımladığı Curiosity (Merak), başka bazı Batı dillerine Merakın Tarihi diye çevrildi. Manguel, merakı gayet yalın, "Soru sorma sanatı" diye özetliyor.

Orta çağlarda, kabaca söylessek, dinin felsefeyi men etmesi, daha doğrusu onu kayıt ve kontrol altına alma gayretine girmesi merakın karalanmasına yol açtı.

Hristiyanlığın muhafazakâr kurumsallaşma sürecinde, merak, günahlar "kataloguna" dahil edildi. Merakın hor görülmesinde, Roma devlet geleneğinin de payını unutmamalıyız. Büyük hatip-düşünür Cicero, "Karanlık ve lüzumsuz şeylere dönük merak"ı kötü huy sayıyordu. Haddini bilmek, her şeyi bilemeyeceğini kabul etmek, yani merakı yenmek lâzımdı. Hristiyan kilise ilâhiyatı, bu tavrı pekiştirdi. Merak, kibrin zirvesi kabul edildi.

İslam düşüncesinde de buna paralel bir yönelimden söz edilebilir. İslam'da merak duygusu "fitrî" sayılır, insanın doğasında vardır; fitrî olana da ilke olarak iyi gözle bakılır esasen. Ancak merakın kötüye kullanılmasından sakınmak öğütlenir. Kur'an'ın Hucurat suresinin "Birbirinizin gizliliklerini ve kusurlarını araştırmayın." âyeti, özellikle kişisel-özel alana dair meraktan men eder.

Merakın kötüyle kullanılması ya da 'kötü merak', tecessüs kelimesiyle karşılanır. Arapça cıs kökünden gelen bu kelime, "Elle yoklama, araştırma" fiilinden geliyor. Casus kelimesinin, bu fiilin mastarı olduğunu söyleyelim, yeter!

İslâm'daki "Fitrî merak" kötü tecessüs arasındaki ayrımı, Hristiyanlıkta da görürüz. Merakı aslında günah sayan St. Augustinus, buna karşılık "Sofuca merak"ı över. Hatta bir mezmur tefsirinde: "Meraklı ol/Merak et!" demekten geri durmaz. Kastettiği, merakını tanrıya, ilâhî hakikate adamaktır.

Hristiyanlık skolastiğinin üstadlarından Aquinalı Thomas, Augustinus'tan yedi asır sonra bilmeye, meraka bir derece alan açarken, iyi merakla kötüsü arasındaki ayrımı inceltir, sofulukla değil bilgiye yaklaşım tarzıyla tartar. O, Latince "Curiositas" ile "Studiositas" kavramlarıyla yapar bugün de anlamlı bulacağımız bu ayrımı. "Curiositas" (yazının başında uğramıştık bu kelimenin etimolojisine), meselenin esasına inmeden, 'kühüne' varamadan kolayca neticeye varan türden uçarı merakı tanımlar. Hakikate erişmenin çilesine talip olmadan, yüzeydekiyle yetinen gelgeç bir meraktır. Bu, günahtr düşünürü göre. Latince inceleme-araştırma-öğrenme anlamındaki "Studiositas" ise sahici ve temiz bilme tutkusuna dayanır. Sadece ve doğrudan doğruya somut bilgiye, yani bilme ediminin hasılâtına değil, edimin kendisine değer verir. İşte bu tür merak, Aquinalı Thomas'a göre bir erdemdir.

Aydınlanmanın merakı dizginlerinden boşalttığını biliyoruz. Aydınlanma düşünürlerinin temel vasfı bilimsel ve teorik meraktır. Hatta günümüzde böyle sloganlaştırılabilir: "Aydınlanma, meraktır." Modernleşmenin gri düşünürü, -hem özgürleşme imkânlarını yoklayan, hem çöküş- yozlaşma karamsarlığı üreten- Nietzsche'nin söyleyişiyle, "Pervasız merak". Descartes, aslında hafif küçümsemeye kullanılan "meraklı" ("curieux") lâfını sahiplenir, "Yöntemsel olarak sınanmış hakikate erişmeye çabalayan âlim" olarak tanımlar "meraklı"yı.

O alaycı "meraklı" lâfının Türkçedeki karşılığı, "merakî"dir. Vesveseli, kuruntulu, hipokondriak (hastalık hastası) anlamlarını da taşıyor. Artık aşınmış gündelik kullanımıyla, "Meraklı Melahat" tabirindeki gibi bir "merakî"yi anlatıyor: Curiositas'a yakın. Basbayağı dedikoducuya da yakın aslında.

Ya meraksızlar? Bildiğiyle, daha doğrusu edindiği kanaatle yetinen (ki kanaat etmek, yetinmek demektir); ilgi kapaklarını kapatmış olanlar... Kelimenin kökenini hatırlarsak, incelik ve duyarlılık göstermeye kapanmış bulunanlar... Dinlemeyen, her dinlediğini sadece kendi kanaatinin teyidi olarak işitenler... Fanatizme giden yolu döşer meraksızlık; ama ondan önce, ondan beteri; insanın ufkunu, gönlünü, ruhunu daraltır.

Torununa "Allah merakını bitirmesin" diye dua eden büyükanneler bilirim. Nasıl kalpten, nasıl hayati bir hayır duası!

Günümüzde merakın büyük müşkülleri var. "Bilgi kirliliği" meselesine komşu müşküller bunlar. Medya, WhatsApp, Twitter, Instagram vs. binbir kaynaktan, merakımızı gıcıklayan "uyaranlar" yağıyor. Yoğun yağış altında, ilgiyi inceltmek ne kadar zor. Bense merakı ilgiyi-bilgiyi inceltmeye odaklamakta, merak-rikkat ilişkisini koparmamakta ısrar ediyorum! Zamanımızın bilgi ve ilgi teknolojileri (Enformasyon verme ve ilgi çekme teknolojileri diye açayım), uçarı meraklığe, dedikoducu tecessüse ayarlılar. Bir ona bir buna bir şuna bakarken dağılan, bir yazıyı hızla tararken yarı yolda bir imaja, bir "post"a dönüveren merakınız nefessiz kalmıyor mu? Kelimenin Almancasını hatırlayalım (Neugierig: yeniye iştahlı); yenilik iştahını oburluğa dönüştüren, abur cubura alıştıran bir yığılma, bir sürat var orada. Meraklıği meraksızlığa döndürüyor.

Lakin, niyet ederseniz, merakınızın peşinde derinlere inmek için Descartes'ın, Kant'ın, Nietzsche'nin - Aquinal Thomas'ın da!- sahip olduğundan çok daha fazla olanak da var elimizde. Merak kuyularına ışıl ışıl asansörler iniyor. Meğer ki, merakı rikkatten (incelik, duyarlılık gösterme) koparmayalım; merakın, soru sorma sanatı demek olduğunu unutmayalım.

Albert Einstein, ilkokulun kendisine "kutsal araştırma merakını ve o meraktaki neşeyi" kazandırdığını söyler. Okuldan, bunu umabilir miyiz? Keşke. Hiç değilse, merakı kaynağında kurutmasın!

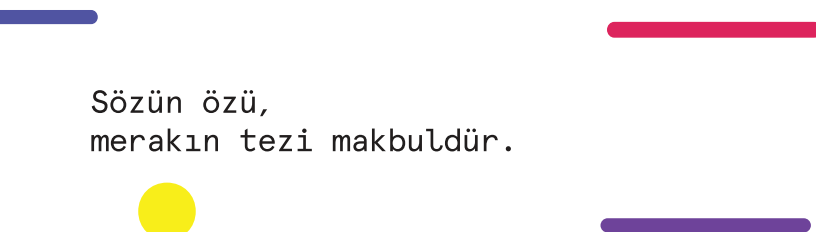
Tanıl Bora

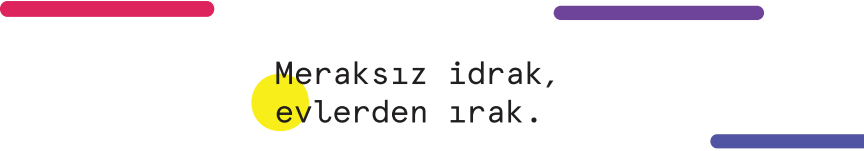
İnsan anadan, başarı meraktan doğar.

Sözün özü,
merakın tezi makbuldür.

Meraksız idrak,
evlerden ırak.

Olta yemi merak olanın kovası dolu olur.

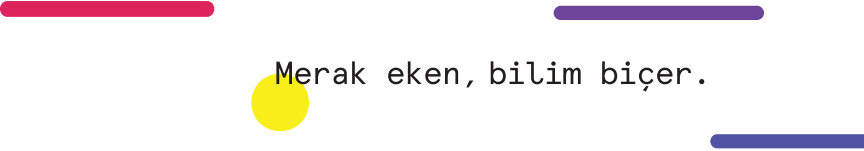
Merakın sonu icattır.

Merak edenler aya, etmeyenler yaya.

A decorative graphic consisting of a red horizontal line on the left, a purple horizontal line on the right, and a yellow circle positioned below the text. A blue horizontal line is also present on the right side, below the purple line.

Merak eken, bilim biçer.

Tatlı dil yılanı, merak ise
insanı deliğinden çıkarır.

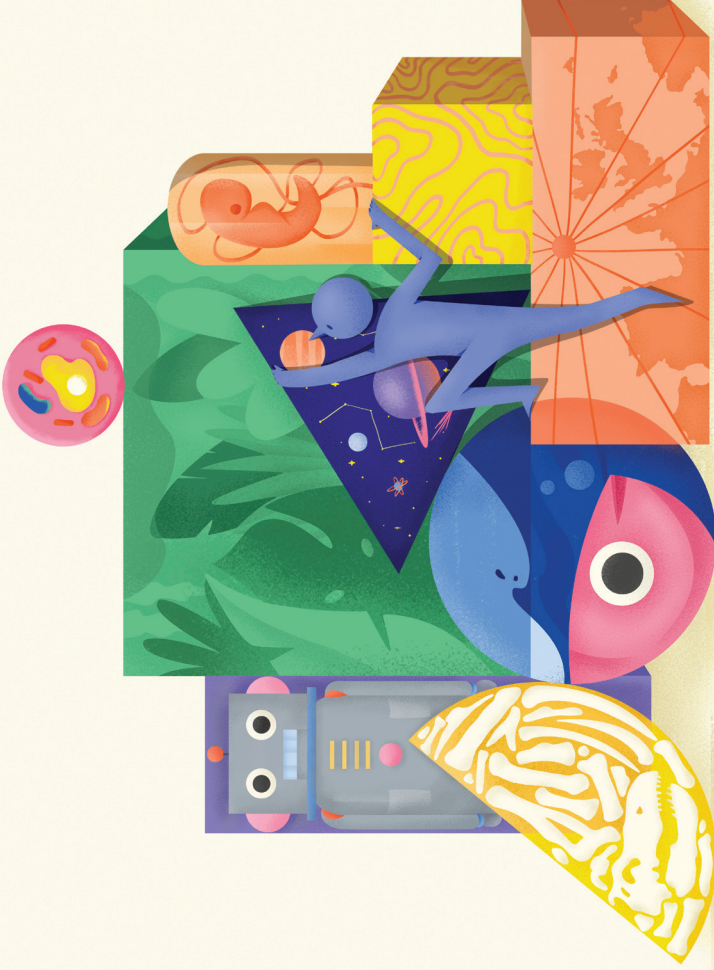

Merak yaşken gelişir.

Fazla merak cehaleti öldürür.

Merak, çocukluğa inen merdivendir.
#MerakEdenler

Araştır merak et, olacakları hayal et.

Baykuşu bilge yapan
merakla bakan gözleridir.

Bilgiye giden yol meraklı duygulardan geçer.

Dügmeye basan el olsa da lambaya elektriđi
götüren bir meraklının sorusudur.

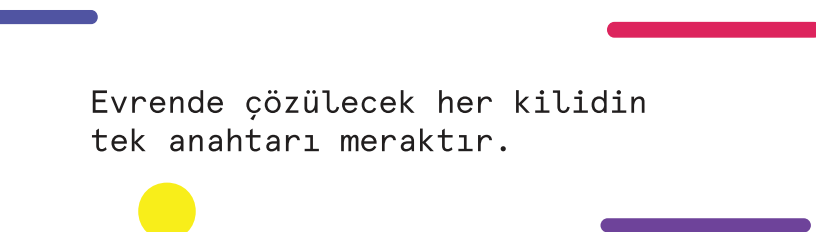
Merak eden yollar aşmış,
meraksız yolunu şaşmış.

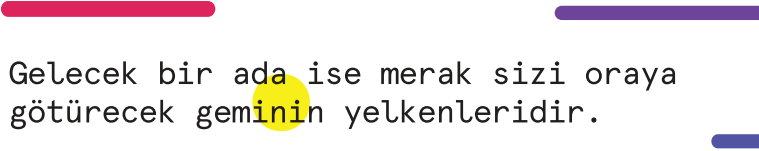
Dünyadaki en güzel kardeşler
bilim ve meraktır.

Evrende çözülecek her kilidin
tek anahtarı meraktır.

Gelecek bir ada ise merak sizi oraya
götürecek geminin yelkenleridir.

Genç bir zihnin sırrı, bitmeyen meraktır.

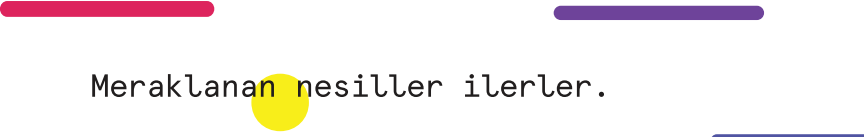
Gönül kapını sevgi, zihin kapını merak açar.

Meraki, Çiçek Kuru Daldır Ağır.
#MerakitDenler

Merve Atılgan

A decorative graphic consisting of a red horizontal line on the left, a purple horizontal line on the right, and a yellow circle positioned below the text. A blue horizontal line is also visible on the right side of the page.

Meraklanan nesiller ilerler.

Bilgi dereyi, merak okyanusu aşar.

Merak izini her yerde bırakır.

Araştırma, merak sokağında yürümele olur.

Merak eden yaratır, etmeyen tüketir.

Ya merakın yolunu aç ya meraklıya yol aç.

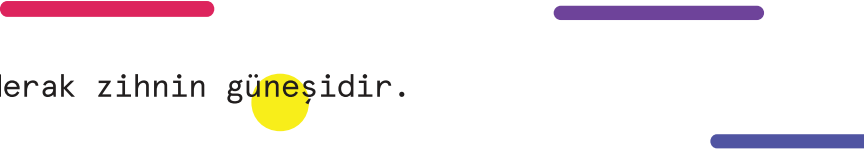

Meraklı uyanan bilgili uyur.

Meraklanan baş yosun tutmaz.

Merak zihnin güneşidir.

Olmaz ise merak, zihin kalır kurak.

Merak insanın kanatlarıdır. #MerakEdenler

Ece Ağirtmiş

Meraksız zihin, balıksız göl gibidir.

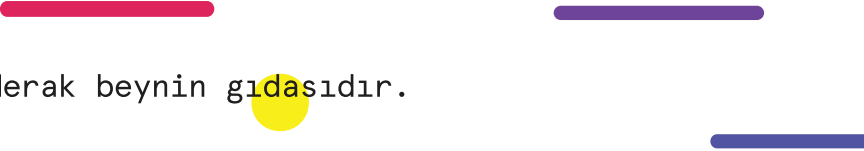

Gözlerin önündeki perdeyi merak aralar.

Merak ilmin kapısıdır.

Merak beynin gıdasıdır.

Kayık kürekle, kafa merakla işler.

Merak bilgenin huyudur.

Merak bütün ilimlerin anasıdır.

Merak bilimi, bilim ülkeyi uyandırır.

Cevher aklı, cevheri merak doldurur.

Yukarıyı merak etmeyen zirveyi göremez.

MERAKLI BEYİN PAS TUTMAZ

#MerakEdenler

MERT
TUĞEN

Merakını kılavuz yap, bilgini menzil.

Merakının arkasından giden
herkesin önünden gider.

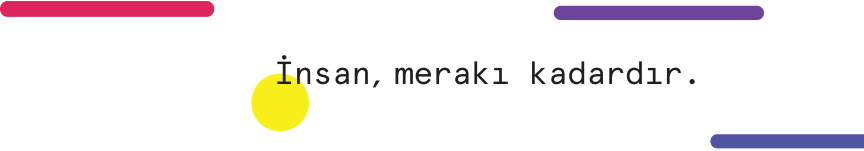

Merakını gıdıkla ki öğrenince gülesin.

Önce merakla, gerisi çabayla...

İnsan, merakı kadardır.

Kuş kanadıyla, insan merakıyla uçar.

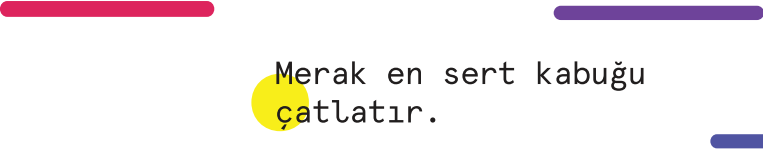

Merak, çocuk için oyun,
yetişkin için cesaret ister.

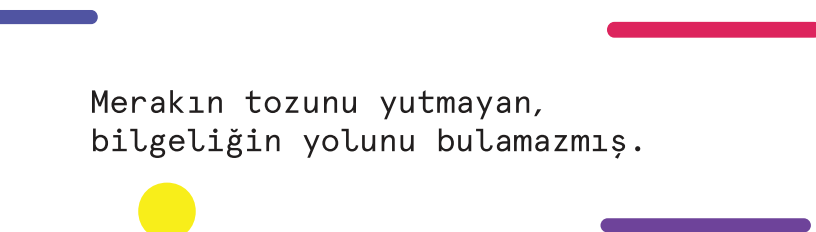

Üretir bilirkışı, meraktır ilk işi.

Merak en sert kabuđu
çatlatır.

Merakın tozunu yutmayan,
bilgeliğın yolunu bulamazmış.

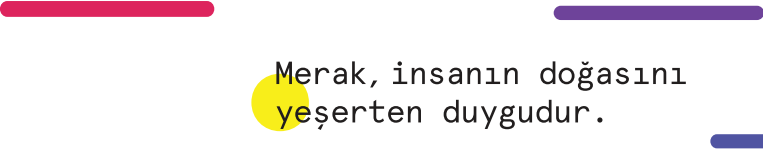

Merak
Zihnin
Kalp
Atışlarıdır.

#Merakedenler

Meraka yenilmek zaferdir.

Merak, insanın doğasını
yeşerten duygudur.

Merak, bilinenin ötesine atılan ilk adımdır.

Merak köprüsünün birleştiremeyeceği
uçurum yoktur.

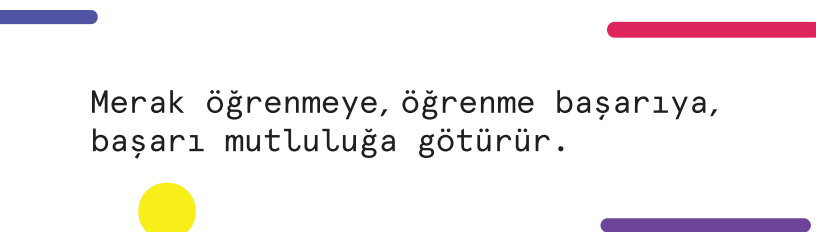
Merak, beyaza bakıp
bütün renkleri görebilmektir.

Merak sorguya,
sorgu bulguya götürür.

Merak öğrenmeye, öğrenme başarıya,
başarı mutluluğa götürür.

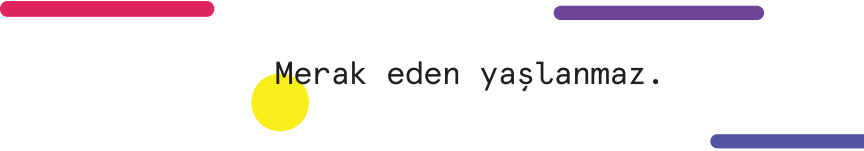

Merak medeniyetin kaldıracıdır.

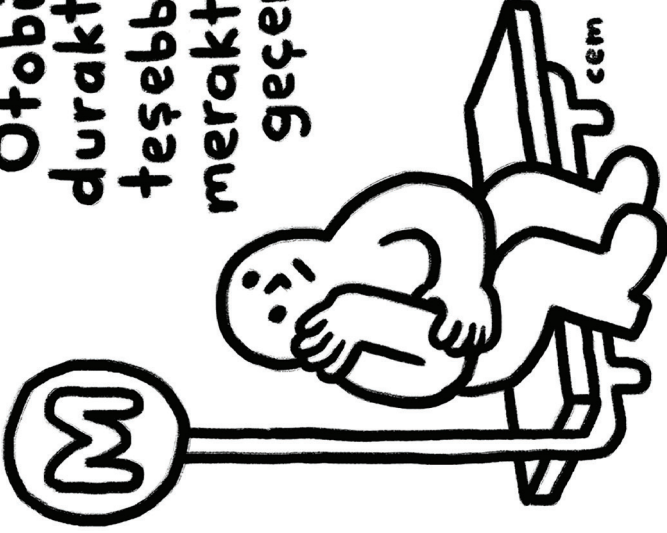
Merak eden öğrenir, etmeyen söylenir.

Merak eden yaşlanmaz.

Otobüs
duraktan
teşebbüs
meraktan
geçer.

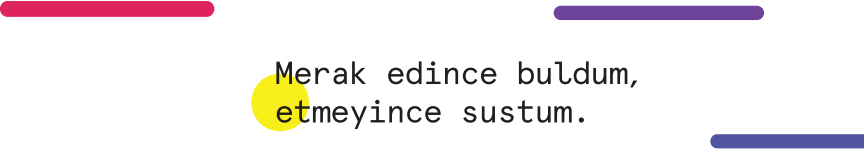

Dünü tecrübe, bugünü anılar,
yarını merak gerçekleştirir.

Her iş merakla başlar.

Merak edince buldum,
etmeyince sustum.

Merak edip çıktım yola,
gölge de katıldı buna.

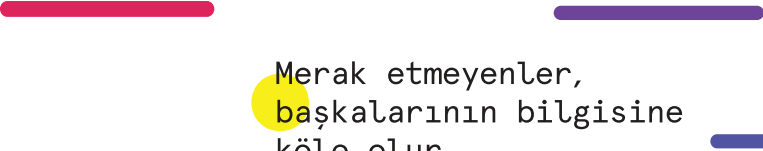

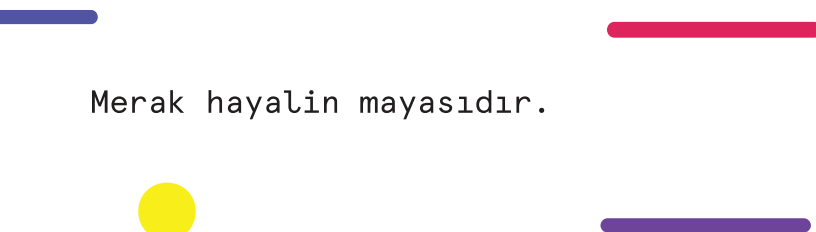
Merak; dünyayı keşfetmek için çıktığın yolda,
kendini bulduğun gizemli bir pusuladır.

Merak etmeyen balık derede kalmış,
meraklısı okyanusa ulaşmış.

Merak etmeyenler,
başkalarının bilgisine
köle olur.

Merak hayalın mayasıdır.

Merak eden arar bulur, etmeyen oturur durur.

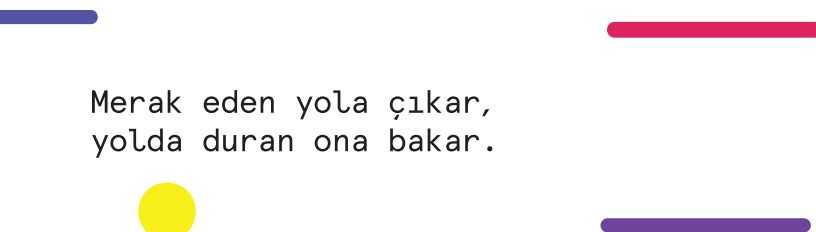

Meraklı yolun ışığı hiç sönmez.

Merak, öğrenmenin alfabesidir.
#MerakEdenler

Merak eden yola çıkar,
yolda duran ona bakar.

Meraklı insan meyve veren ağaca benzer.

İnsan koşar, merak uçar.

Akılın tozunu merak süpürür.

Meraklı çocuđa yaramaz deme,
meraktan geçmeyen yol varmaz ilme.

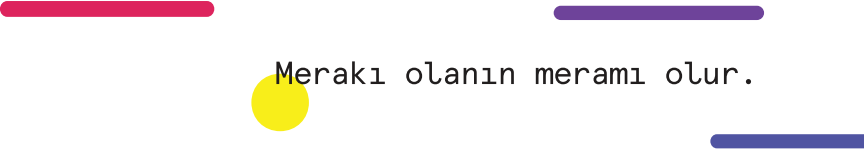

Merak dağı da aştırır, arşı da.

Hezârfen'i uçuran
biraz kanat, biraz merak.

A decorative graphic consisting of a red horizontal line on the left, a purple horizontal line on the right, and a yellow circle positioned below the text. A blue horizontal line is also present on the right side, below the purple line.

Meraklı olanın merakı olur.

Bir merak, bin cevap.

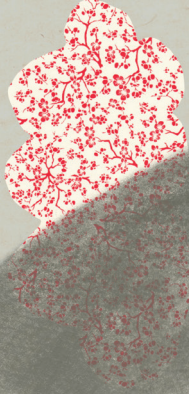
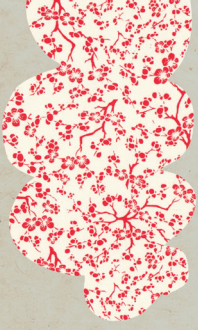

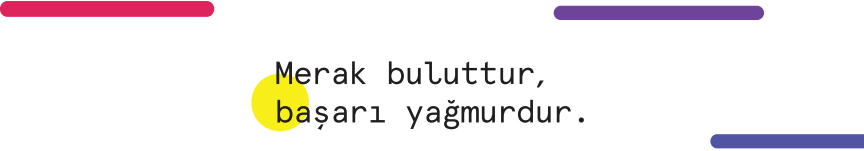
Her başarının ardında bir soru,
her sorunun ardında bir merak yatar.

MERAKLI KUŞ
KAF DAĞI'NI
BULMUŞ.

#MerakEdenler

Merak buluttur,
başarı yağmurdur.

Merak uyandıran bir öğretmen,
bir nesil kurtarır.

Meraklı çırak ustasını geçer.

Başın üstüne tarak,
içine merak gerek.

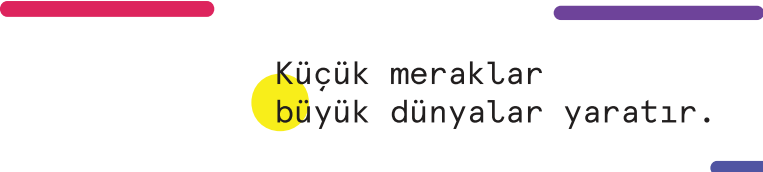

#Mezrakedenler

Çiçeđi su, bilgiyi merak yeşertir.

Küçük meraklar
büyük dünyalar yaratır.

Merak soru sordurur,
elbet bir yol buldurur.

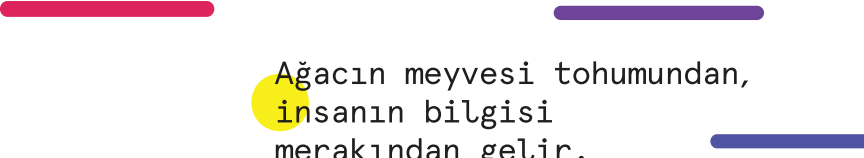

Merak etmek ilk keşiftir.

MERAK EMEYEN BİR TOPLUM DURMUŞ BİR SAATTİR.

#MerakEdenler

Ağacın meyvesi tohumundan,
insanın bilgisi
merakından gelir.

Merak eden taşın altına bakar,
etmeyen üstüne basar geçer.

